

Den grønlandske magtfordeling:

Forholdet mellem bygderåd, kommunalbestyrelser
og landstinget

af Ado Lynge, oversat af Inôraq Olsen

Udformningen af retningslinier for kommunalbestyrelsernes forvaltning af egne sager – tidligst foreslået af den store kommission af 1950 – blev som bekendt først realiseret, da der var gået 20 år efter, at tanken blev til – ganske vist ikke udformet af ansvarlige folkevalgte i Grønland, men den kom som en kopi af den danske kommuneordning fra 1970, sådan som denne var udformet af erfarne embedsmænd, der forstod at tilpasse den daværende ordning til grønlandske forhold, hvor man jo på det tidspunkt endnu ikke var bemyndiget til at træffe beslutninger over egne sager.

Lige siden jeg kom ind i kommunalbestyrelsen i 1955, har jeg gang på gang påpeget nødvendigheden af, at kommunalbestyrelsen fik bevilget midler til egen forvaltning. Vi havde en begrundet mistanke om, at den tilbagevendende tiggergang hos landsrådet om penge til anvendelse ved udbygning af servicefunktioner beregnet til kommunens indbyggere ikke var særlig befordrende for et *ansvarligt arbejde* i kommunalbestyrelsen, og en overgang faktisk var en hindring for hurtigere udvikling hos befolkningen i

retning af gennem kommunalbestyrelsen at tage ansvar for indre anliggender. Der var for mange, der ikke tog kommunalbestyrelsens arbejde alvorligt.

Den øgede medindflydelse – og ønsket derom – på egne anliggender inden for kommunalbestyrelserne i Grønland er da også blevet behandlet af Byrde- og Opgavefordelingsudvalget – stadigvæk under påvirkning af kommunalreformen i Danmark – og er foreslået indført jævnt før udvalgets betænkning af ultimo 1973.

En del kritik går ganske vist ud på, at Kommunerne fik mulighed for at yde en smule indflydelse på betænkningens udformning ved at opnå repræsentation i kommissionen, takket være oprettelsen af Kommunernes Landsforening i 1972.

Som bekendt er der i disse år banet vejen for indførelse af kildeskat i Grønland. Resultatet af dette har de fleste kommunalbestyrelser givet udtryk for at være tilfredse med, da der herved opnåedes adgang til fuldt ansvar for egne midler. Kommuneskatten er da også indført således, at kommunerne fik overdraget kæmnervæsenet af staten fra nytåret 1976.

Det er også velkendt, at en nydannelse inden for reformen giver plads til bygderåd, som vælges af bygdens befolkning selv. Bygderådene har adgang til at søge midler hos kommunalbestyrelsen, men har ingen kompetence til at administrere midler af en given størrelse.

Der er da også forskellige opfattelser m. h. t. bygderådene, som altså egentlig har folkevalgte medlemmer. Der er den almindelige opfattelse blandt medlemmer i bygderådene, at man må sørge for at garantere dem et vist beløb til egen forvaltning, medens andre finder det mere passende, at kommunalbestyrelsen er alene om ansvaret for bevillinger, eftersom bygderne hører under én kommune.

Spørgsmålet er da også rejst, om bygderådene fortsat skal være folkevalgte, når de alligevel ikke har kompetence på lige fod med andre folkevalgte råd. Personligt har jeg den opfattelse, at det er værd at overveje, om det ikke er mere rimeligt, at bygderådene udpeges af kommunalbestyrelsen på samme måde, som de faste udvalg inden for kommunalbestyrelsen nedsættes, såfremt bygderådene ikke opnår samme status som øvrige folkevalgte. Men det er selvsagt betænkeligt at gennemføre en ændring på nuværende tidspunkt al den stund, at ordningen jo er så ny som den er, og det ville da også være mere på sin plads, at en evt. ændring var baseret på bygderådernes egne erfaringer.

Men hvis hjemmestyrekommissionens foreløbige forslag til kommunernes opgaver ved indførelse af hjemmestyre indgår uændret – hvad angår principper og målsætning – i kommissionens be-

tænkning som endelige forslag fra kommissionen og ophøjes til lov af regeringen, vil der fra kommunernes side ikke være grund til misfornøjelse.

De kommunalbestyrelser, der indtil nu har ladet sig høre, har billiget tanken om, at betænkningen af ultimo 1973 i sit hovedindhold går ind for videreførelse af den nye kommuneordning.

En del kritik går ganske vist ud på, at Kommunernes Landsforening ikke mere har adgang til at føre direkte forhandlinger med Ministeriet for Grønland f. eks. i forbindelse med tilskud. Men da statens investeringer i Grønland til den tid vil indgå som bloktilskud til administration af Landstinget, og da kommunale sager netop er „særlige grønlandske forhold“, vil der ikke være nogen vej udenom, at kommunerne evt. blot forhandler med Landstinget, og det er da også formålet med hjemmestyret, at Landsrådet får udvidet sin kompetence, hvad angår grønlandske anliggender.

Det er af stor værdi og vægt at gå ind for tanken om, at borgerne i deres respektive kommuner virkelig organiserer sig som homogene samfund, der selv tager del i udformningen af en fornuftig opgave- og ansvarsfordeling. Ønsker man større indflydelse på styring af egne sager, er der ingen tvivl om, at kommunernes funktion vil være selve udgangspunktet i hjemmestyret. Hvis kommissionens holdning til kommunernes ordning gennemføres, nemlig 1) at man fastholder kommunens styring af egne sager, 2) at man giver kommunen bevilgende myndighed, og 3) at man giver kommunen ansvar for egentlige opgaver i kommunen, vil der ikke være noget

Fot.: Mogens S. Koch.

mærkeligt i, at Landsrådet udformer den egentlige landsdelspolitik trods visse begrænsninger i så henseende.

Den gamle tanke om „hjemmestyre“ i Grønland har ikke været nem at få ført ud i livet i årene før 1948. Grønlænderne var kun få, spredt ud over deres meget udstrakte land, men i virkeligheden en del „hjemmestyrede“ igennem kommunerådene, sysselrådene og de to landsråd både i Nord- og Sydgrønland. Dagens var lange uden kysttrafik af nogen art.

Dengang var Grønland og dets oprindelige indbyggere fri for udnyttelse fra fremmede og danskere, fordi landet var lukket. Behovene var ikke større end, at de mest elementære livsfornødenheder kunne dækkes. Der var endda meget vanskelige kår for mange grønlændere at leve under. Torsken lagde grunden til den begyndende pengeøkonomi, medens sælen og andre havdyr mere udgjorde husholdningen end direkte tilvejebringelse af indkomst.

Den anden verdenskrig var perioden, hvor Grønland skulle prøve at klare sig selv. Kryolitten i Ivigtût og torsken, hvis forekomst var meget stor, lod til at være tilstrækkelige til, at befolkningen kunne klare sig, omend uden mulighed for at hente profit af den grund. Nogle byer fik skibsforbindelse, og indtjening for udført arbejde begyndte så småt, da de – efter vores nuværende forhold – „ret beskedne“ havne anlagdes rundt omkring. For første gang var der kysttrafik året rundt med skonnerter, der fragtede gods til de kolonier, der på et bestemt tidspunkt af året var uden skibsforbindelse. Havneanlæggene, som nu viste sig at samle en voksende arbejdskraft, sørgede for større kontakt mellem folk med deraf følgende hastig befolkningsfølgelse. Boligmængden kunne ikke slå til, og hygiejnen var ringe. Tuberkulosen tog fat.

Landsrådet påpegede allerede såvel før den anden verdenskrig som efter befrielsen Danmarks forpligtelser over for sin koloni i overensstemmelse med moderlandets økonomiske formåen. Det viste sig nemlig, at de blandt de ansvarlige danske politikere, der „lod sig forskrække“ og følte sig ramt af kritikken over forholdene i Grønland, sådan som disse blev beskrevet af journalister under deres i virkeligheden sporadiske besøg i Grønland, blev tilskyndet til at tage fat på opgaverne og ligesom blev presset til at nedsætte den store kommission.

Men den, der giver, vil som regel have noget andet i stedet for. Vores danske statsborgerskab er „en gave til os“, og herigennem er vi nu i stand til at stille de samme krav som i det øvrige

Danmark for at sætte en udvikling i gang i vort land. Vi har nu fået ret til at leve under vilkår, som ikke blot drejer sig om fornødenheder til livets opretholdelse alene, men som også fører til større velstand og luksus, som hovedsagelig be-
rales af danske skatteydere. Men den anden yderlighed, nemlig muligheden for danskere og andre til at hente profit i Grønland og hos landets oprindelige indbyggere, er i de seneste år blevet et af de største problemer for grønlændere, om ikke det største.

Danskerne indfører uafbrudt deres skikke i Grønland og påvirker grønlænderne. Husene er udstyret efter dansk mønster. Der stilles større og større krav til samfundet, selv om omkostningerne slet ikke svarer til den oprindelige befolknings ressourcer og ydeevne. Danmark vil godt vise den vide verden, hvor store tekniske fremskridt der er nået i Grønland.

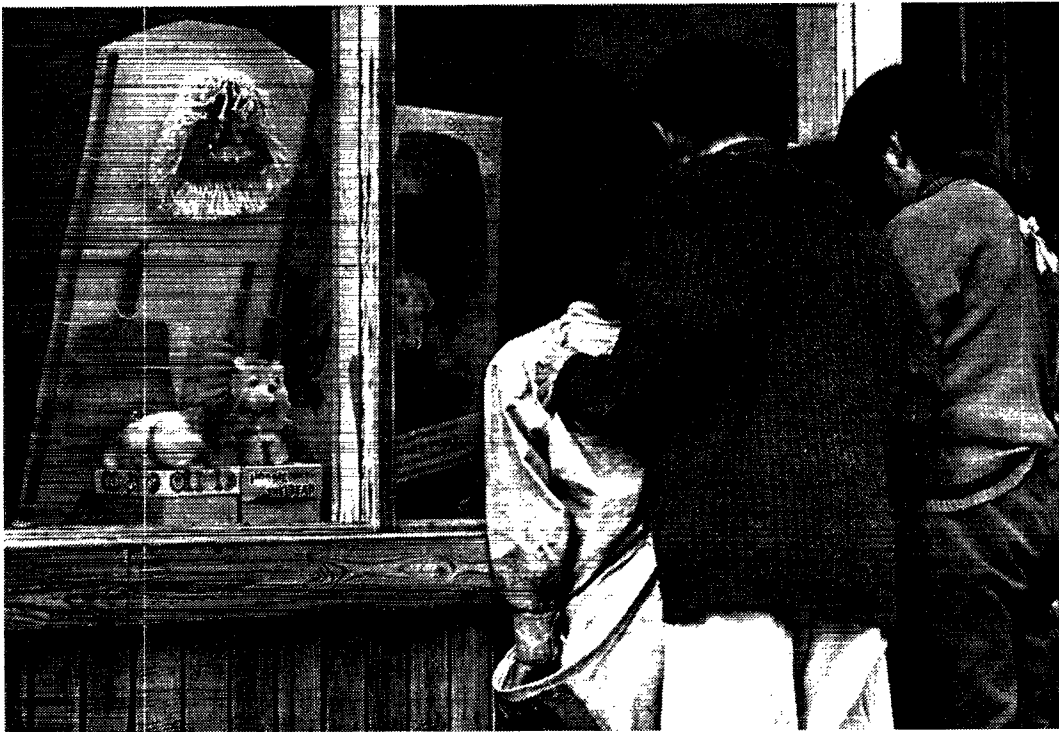
Men grønlænderne, som nu har fået lyst til at tage konkurrencen op med deres nye medborgere, kan ikke slå til inden for mere givtige erhverv og har endda ringere muligheder for at etablere sig, eftersom danskerne har besat de mest vitale dele af erhvervene og har erfaringen, når det gælder at etablere sig hurtigt. Siden kystfiskeriet med de gode eksportmuligheder veg tilbage for havfiskeriet, har fiskeproduktionen været et anstrengt foretagende, bortset fra rejefiskeriet. Sælfangsten var en god indtægtskilde for dem, der havde lyst til fangerlivet, og den gav oven i købet et helt godt udbytte, så længe sælskindene var eftertragtede.

Det kunne selvfølgelig ikke undgås, at

folket, som følte sig som landets oprindelige indbyggere, under disse vanskelige levevilkår begyndte at stille krav om at få mere politisk indflydelse i deres eget land. I forbindelse med folkeafstemningen om EF i 1972 manifesterede kravet sig igen m. h. t. større indflydelse i Landsrådet. Til trods for, at der forud for folkeafstemningen ikke faldt et eneste ord om, hvorvidt det gjaldt Grønlands medlemskab specielt eller ej, og at afstemningen netop gjaldt Danmark medlemskab eller ej, var udgangspunktet for de fleste stemmer ikke til at tage fejl af. Man burde allerede dengang have truffet foranstaltninger, som var en konsekvens af afstemningen, der viste, at Grønland tog en særstilling til spørgsmålet. Men den højeste folkevalgte myndighed i landet, nemlig Landsrådet, har ikke villet stille disse krav trods den omstændighed, at det allerede dengang havde mulighed for at øve indflydelse på sagens udfald – vel at mærke som et enigt Landsråd! – Her er der ingen grund til at forsøge at lægge skylden på andre end vore egne politikere.

Men hjemmestyret, som kommissionen i 1975 fik pålagt at bane vejen for, har intet ekstraordinært og specielt nationalt at give det grønlandske folk. Det drejer sig om at få større kompetence over sager, der angår Grønland, men altså også over opgaver inden for rigsfællesskabet, eftersom Grønland ikke vil være alene om at finansiere dem. Der vil netop ikke ske nogen ændring m. h. t. statens tilskud til Grønland.

Der vil heller ikke ske nogen ændring i det politiske system og administrationen. – Grønlands politisk-administrative

Fot.: Mogens S. Koch.

øverste myndighed vil fortsat være den danske regering, folketinget, som vi jo stadig har repræsentanter indenfor. Af den grund overvurderes hjemmestyret i alt for høj grad hos den almindelige befolkning, så at sige tillægges for stor vægt. Dette skyldes vel de associationer, det grønlandske udtryk for hjemmestyret giver. Landsrådet ønsker end ikke, at Grønland skal have et fuldt økonomisk ansvar alene, men ønsker blot at få større indflydelse på sager, der kun angår grønlandske forhold.

Denne begrænsede kompetence, som Landsrådet ønsker, er i overensstemmelse med den holdning, Landsrådet har, idet det helt er klar over, at et

politisk-økonomisk styret samfund som det grønlandske ikke kan styres alene af en befolkning, der ikke ofrer nok til at få det hele til at køre.

Der er altså ikke noget, der tyder på, at vi i Grønland vil opnå den samme status, som Færøerne har; her styrer de ting, de magter økonomisk – også når det drejer sig om statens investeringer. Af den grund vil Færøerne nok i lang tid fremover blive ved med at være mere selvstyrende, end det vil være tilfældet med os i Grønland. Dette skyldes i høj grad, at Færøerne har opnået selvstyre ved at yde noget selv og ikke ved at lade sig forkæle.